PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

233

Funkcjonowanie unii gospodarczej i walutowej w teorii i w praktyce

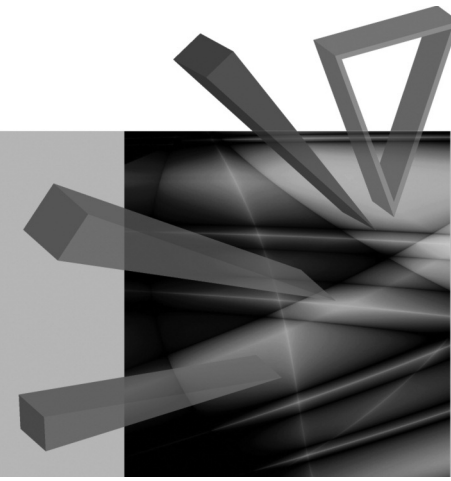

pod redakcją
Jana Borowca
Krzysztofa Bieguna

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzent: Henryk Ćwikliński

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities http://cejsh.icm.edu.pl
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiejkolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-204-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp 7

Iwo Augustyński, Zmiana ryzyka systematycznego na polskim rynku jako skutek globalnego kryzysu finansowego. Analiza największych krajowych spółek 9
Bernadeta Baran, Europejski Mechanizm Stabilizacyjny – geneza i przesłanki pomocy finansowej dla krajów strefy euro 20
Krzysztof Biegun, Synchronizacja cykli koniunkturalnych Polski i strefy euro – warunek czy skutek procesu integracji monetarnej? 35
Jan Borowiec, Synchronizacja cykli koniunkturalnych w strefie euro 48
Ewa Pancer-Cybulska, Agata Surówka, Wewnętrzne zróżnicowanie wydatków socjalnych w Unii Europejskiej i strefie euro 59
Jarosław Czaja, Zmiany udziału polskiego złotego w obrotach na rynkach walutowych 77
Magdalena Pronobis, Michał Pronobis, Wpływ transferów unijnych na kurs walutowy i politykę pieniężną w Polsce po 2004 roku 89
Michał Pronobis, Bańki spekulacyjne a reakcja banków centralnych: zmiany percepcji roli polityki pieniężnej w następstwie kryzysu 2007-2009 103
Marta Wajda-Lichy, Wyzwania w zakresie reform rynków pracy w krajach strefy euro jako konsekwencje kryzysu finansowego 2007-2009 118

Summaries

Iwo Augustyński, Change in systematic risk on the Polish market as a result of the global financial crisis. Analysis of the biggest Polish companies 19
Bernadeta Baran, European Stability Mechanism − economic reasons of financial support 34
Krzysztof Biegun, The synchronization of business cycles between Poland and the euro area − a condition or result of the process of monetary integration? 47
Jan Borowiec, Synchronization of business cycles in the euro area 58
Ewa Pancer-Cybulska, Agata Surówka, Internal diversity of social expenditures in the European Union and euro zone 76
Jarosław Czaja, The changes of Polish zloty turnovers share on currency markets 88

Magdalena Pronobis, Michał Pronobis, EU transfers and their impact on monetary policy and exchange rate in Poland after 2004 102
Michał Pronobis, Asset price bubbles and monetary policy response – changes in thinking about the role of central banks after the financial crisis 2007-2009 117
Marta Wajda-Lichy, Challenges for labour market reforms in the euro zone countries as consequences of financial crisis 2007-2009 133

PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO WE WROCŁAWIU nr 233
RESEARCH PAPERS OF WROCŁAW UNIVERSITY OF ECONOMICS
Funkcjonowanie unii gospodarczej i walutowej w teorii i w praktyce ISSN 1899-3192

Ewa Pancer-Cybulska
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Agata Surówka
Politechnika Rzeszowska

WEWNĘTRZNE ZRÓŻNICOWANIE WYDATKÓW SOCJALNYCH W UNII EUROPEJSKIEJ I STREFIE EURO

Streszczenie: W artykule omawia się zróżnicowanie skali, dynamiki i struktury wydatków socjalnych w strefie euro i Unii Europejskiej. Część pierwsza zawiera charakterystykę strefy euro na tle czterech modeli społecznych. W części drugiej zaprezentowano statystyczną analizę dynamiki zmian wybranych zmiennych, charakteryzujących wydatki socjalne dla siedemnastu krajów członkowskich Unii Europejskiej należących do strefy euro. Trzecia część zawiera analizę porównawczą krajów Unii Europejskiej nienależących do strefy euro z państwami członkowskimi, których walutą jest euro, w świetle elementów składowych istniejących modeli społecznych. W analizie wykorzystano graficzne możliwości prezentacji danych (programy Statistica i Excel) oraz wybrane miary statystyczne.

Słowa kluczowe: polityka społeczna, Unia Europejska, wydatki socjalne, strefa euro, porównania międzynarodowe.

1. Wstęp

Celem artykułu jest ukazanie wewnętrznego zróżnicowania strefy euro pod względem wydatków socjalnych. Od kilkudziesięciu lat rozwinięty system społeczny stanowi rdzeń polityki *welfare state* i jest uznawany za ważne osiągnięcie państw UE oraz element standardów i wartości europejskich. Jest także uznawany za źródło niższej konkurencyjności Unii Europejskiej w stosunku do innych regionów świata. Dlatego istotne jest monitorowanie zmian zachodzących w systemie społecznym, którego koszty funkcjonowania w obliczu dekoniunktury gospodarczej zmieniają się dwukierunkowo. Z jednej strony wzrost bezrobocia i liczby osób wykluczonych społecznie powoduje wzrost wydatków, z drugiej zaś stan nierównowagi finansów publicznych wymusza na wszystkich państwach członkowskich UE przywracanie obowiązujących fiskalnych warunków konwergencji. Dlatego też należy brać pod uwagę możliwość ograniczania wydatków na cele socjalne w sytuacji utrzymującego się zapotrzebowania na wsparcie sfery ekonomicznej ze środków publicznych –

zwłaszcza najbardziej zagrożonych gospodarek strefy euro. Ma to niewątpliwie uzasadnienie ekonomiczne, natomiast jest trudne do przyjęcia ze względów społecznych i politycznych.

Analizowanie zróżnicowania wewnątrz strefy euro jest uzasadnione, gdyż koncepcja dwóch prędkości w rozwoju Europy w sposób oczywisty dotyczy funkcjonowania także systemu socjalnego tego obszaru w relacji do krajów spoza strefy. Zagadnienie to ma duże znaczenie ze względu na ostatni kryzys gospodarczy, który objął wszystkie, poza Polską, kraje Unii Europejskiej, aczkolwiek w różnym stopniu, nie oszczędził również krajów strefy euro. Kryzys ten spowodował konieczność wsparcia finansowego najbardziej dotkniętych gospodarek, wywołał też dyskusję na temat zasadności przystępowania do strefy euro kolejnych krajów, a nawet możliwości jej opuszczenia przez państwa najbardziej zadłużone. Dotychczasowe doświadczenia związane z zewnętrzną pomocą finansową pokazują, że jest ona niewystarczająca, a w sytuacji niedostatecznych reform wewnętrznych (jak w Grecji) rośnie oczekiwanie na kolejne transze. Zasadne jest zatem pytanie o wielkość tej pomocy, jej przeznaczenie, sposób wykorzystania i o efekty z punktu widzenia długofalowego stabilizowania gospodarki strefy euro.

Jako okres badawczy przyjęto lata 2000-2008[1], źródłem danych jest baza Eurostatu. Wybrane aspekty systemu pomocy społecznej w strefie euro, w grupie krajów członkowskich nieposiadających waluty euro oraz w całej Unii Europejskiej zostaną poddane analizie z użyciem dostępnych metod statystycznych i ekonomicznych.

2. Charakterystyka strefy euro na tle czterech modeli społecznych

W państwach Unii Europejskiej sektor społeczny jest wyrazem rosnącego dobrobytu i standardu życia obywateli zgodnie z głównymi celami UE. Usługi społeczne stanowią w większości krajów Europy Zachodniej (starej UE) dominującą część sektora publicznego, ale ich zakres, skuteczność i efektywność są w poszczególnych krajach zróżnicowane. Wyróżnia się cztery typy systemów, uznawanych za modelowe: nordycki, anglosaski, kontynentalny i śródziemnomorski, które różnią się przede wszystkim efektywnością i dostępnością usług społecznych. Model nordycki uznaje się za wydajny i solidarny, anglosaski – efektywny, ale mniej solidarny, kontynentalny – solidarny, ale nie konkurencyjny, oraz śródziemnomorski – ani solidarny, ani konkurencyjny. W ramach działalności sektora społecznego mieszczą się świadczenia emerytalne, wydatki na opiekę nad osobami w podeszłym wieku oraz zasiłki socjalne z tytułu opieki medycznej i choroby, niepełnosprawności, starości, samotności, wsparcia rodziny, opieki nad dziećmi, bezrobocia, warunków mieszkaniowych oraz wykluczenia społecznego. Na podstawie raportu Sapira, sporządzonego dla krajów UE z uwzględnieniem dwóch kryteriów: wielkości stopy zatrudnienia

[1] Ze względu na brak kompletnych danych dla roku 2009 jako okres badawczy przyjęto lata 2000--2008. Należy zaznaczyć, iż dane statystyczne publikowane są z co najmniej dwuletnim opóźnieniem.

oraz wskaźnika zagrożenia ubóstwem (*at risk of poverty rate*), stwierdza się, że model skandynawski charakteryzuje Finlandię, Szwecję, Danię, Niderlandy i Austrię. Model anglosaski występuje w Wielkiej Brytanii, Irlandii, Portugalii; kontynentalny – w Luksemburgu, we Francji, w Niemczech, Belgii oraz śródziemnomorski – we Włoszech, w Hiszpanii i Grecji [Sapir 2005].

Wyróżnienie czterech odmiennych modeli społecznych jest pewnym uproszczeniem, gdyż w praktyce liczba modeli odpowiada liczbie krajów. Zgoda społeczna na określone socjalne rozwiązania prawne jest w każdym kraju odmienna, a ich stan jest w większym stopniu efektem krajowych tradycji niż europejskiej harmonizacji. Należy podkreślić, iż zgodnie z art. 4 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) Unia dzieli kompetencje z państwami członkowskimi w zakresie polityki społecznej w odniesieniu do ściśle określonych aspektów. Natomiast art. 5 TFUE umożliwia podejmowanie inicjatyw w celu koordynowania polityk społecznych państw członkowskich. Brak zgody państw powoduje, że − w odróżnieniu od sfery ekonomicznej − działania Unii w sferze społecznej są bardzo ograniczone, pomimo przyjęcia przez członków tego ugrupowania Europejskiej Karty Społecznej i Wspólnotowej Karty Socjalnej Praw Podstawowych Pracowników, o czym jest mowa w tytule X TFUE „Polityka społeczna" i w preambule do Traktatu o Unii Europejskiej (TUE). Działania te dotyczą głównie polityki zatrudnienia, walki z wykluczeniem społecznym i uprawnień emerytalnych pracowników migrujących. Harmonizacji niemal nie podlegają najważniejsze sfery polityki społecznej – systemy emerytalne i rentowe, ochrona zdrowia i opieka społeczna. Każdy kraj dochodził do własnych rozwiązań w długim okresie i dlatego na potrzeby badawcze było konieczne usystematyzowanie niekiedy oryginalnych konstrukcji prawnych i instytucjonalnych. Komisja Europejska wprowadziła system MISSOC (*Mutual Information System on Social Protection*) dokonujący porównań organizacyjnych i prawnych, natomiast Eurostat systematyzuje wydatki i przychody ochrony społecznej w ramach ESSPROS (*European System of Integrated Social Protection Statistics*). Istniejąca baza danych Eurostatu pozwala na scharakteryzowanie krajowych systemów socjalnych badanych krajów za pomocą poniższych zmiennych[2] (w nawiasach podano numery rysunków sporządzonych na jej podstawie i umieszczonych w dalszej części tekstu):

1) ogólne wydatki na cele socjalne jako procent PKB (rys. 1),
2) ogólne wydatki na cele socjalne przypadające na jedną osobę w euro (rys. 4),
3) ogólne wydatki na cele socjalne według typu,
4) wydatki na bezpośrednie cele socjalne jako procent ogólnych wydatków (rys. 3),
5) zasiłki socjalne według działań (rys. 5),
6) wydatki na świadczenia emerytalne jako procent PKB (rys. 2),
7) wydatki na opiekę nad osobami w podeszłym wieku jako procent PKB,
8) składki ubezpieczeniowe według źródła (rys. 6).

[2] http://epp.eurostat.ec.europa.eu (25.06.2011).

Statystyczną analizą wydatków socjalnych za pomocą powyższych wskaźników zostały objęte kraje należące do strefy euro oraz Unia Europejska jako całość. Umożliwiło to przeprowadzenie porównania trzech obszarów, tj. strefy euro (17 członków), pozostałych krajów (10) i Unii Europejskiej (27). Do analizy wykorzystano wybrane graficzne metody prezentacji danych statystycznych. Przeprowadzono również analizę dynamiki wybranych zmiennych. Grupy charakteryzowane przez jedną kategorię prezentowano graficznie za pomocą wykresów liniowych (trendy z lat 2000-2008), natomiast gdy w danej grupie występowało ich kilka, zastosowano wykresy obrazkowe (struktura dla 2008 r.). W analizie porównawczej trzech wyszczególnionych grup państw zastosowano wybrane narzędzia statystyczne (2000-2008).

3. Statystyczna analiza wydatków socjalnych w krajach strefy euro

Statystyczna analiza zmian wydatków na cele socjalne w stosunku do PKB obejmuje lata 2000-2008 (tzn. ostatnie dostępne dane; rys. 1).

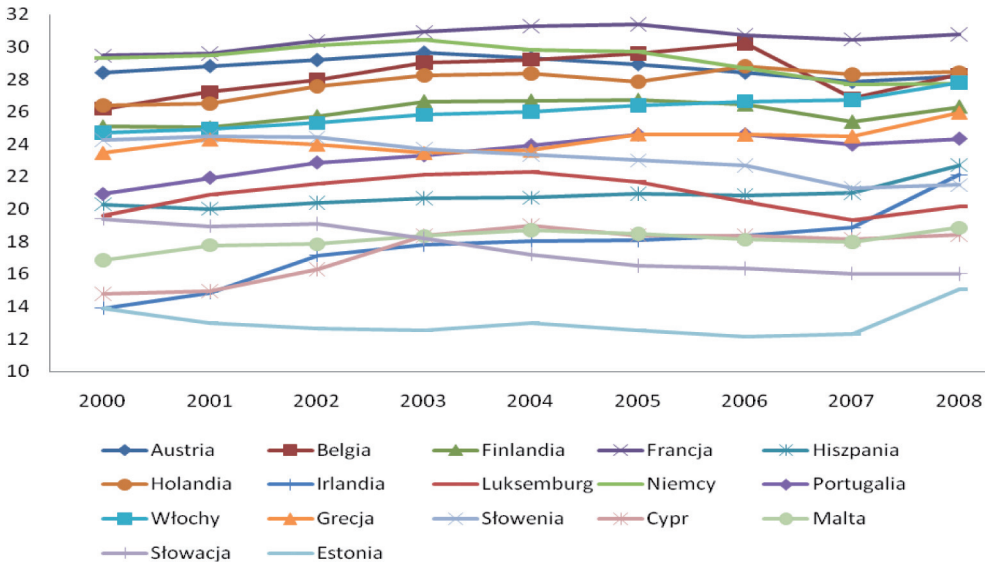

Rys. 1. Wydatki na cele socjalne jako procent PKB

Źródło: opracowanie własne.

W całym okresie badawczym najwyższe wartości analizowanej zmiennej występują we Francji. W 2000 r. wydatki na cele socjalne jako procent PKB wyniosły tam 29,46%. Do 2008 r. odsetek ten wzrósł do 30,76% i był wyższy niż w poprzednim 2007 r. o 0,3 p.p. Analiza danych pozwala twierdzić, iż wartości badanej zmiennej

w tym obiekcie nie ulegają istotnym zmianom. Podobną sytuację możemy zaobserwować w Finlandii. Trend liniowy z tendencją wzrostową występuje w Hiszpanii, Holandii, Portugalii, Irlandii, we Włoszech, na Cyprze i Malcie. Przeciwną tendencję wykazuje Słowenia, dla której wartości wydatków socjalnych jako procent PKB w badanym okresie systematycznie maleją. Rok 2008 charakteryzował się spadkiem wartości tej zmiennej wynoszącym w tym kraju niemal 2,8 p.p. w stosunku do 2000 r. W jeszcze większej skali nastąpił w tym okresie spadek wskaźnika na Słowacji (3,4 p.p.). Zdecydowanie ostatnie miejsce zajmuje kraj, który najpóźniej wprowadził wspólną walutę – Estonia. Udział wydatków socjalnych w PKB jest tam dwa razy mniejszy niż we Francji. Jednak właśnie w Estonii odnotowano najbardziej dynamiczny przyrost tej zmiennej w 2008 r., a wyniósł on prawie 2,8 p.p w ciągu tylko jednego roku. W 2000 r. niskie wartości charakteryzowały również Cypr, gdzie w kolejnych latach możemy jednak zaobserwować tendencję wzrostową, która zaczyna stabilizować się w 2003 r. Przyrost wartości tej zmiennej wynosił 3,6 p.p. w relacji do 2000 r.

Opisany obraz potwierdza opinie o prosocjalnym charakterze polityki krajów Europy Zachodniej (zwłaszcza dotyczy to Francji). Tendencje z minionej dekady prowadzą także do innych wniosków:

– W większości krajów wystąpił niewielki wzrost wskaźnika, jednak w kilku krajach zanotowano poważny spadek, co powoduje, że średnia z 2008 r. dla obecnej strefy euro niemal nie różni się od analogicznej wartości z 2000 r.
– Spadek wskaźników w największej skali dotyczył najmłodszych uczestników strefy euro – Słowacji, Słowenii, co można uznać za efekt rygorystycznej polityki budżetowej mającej na celu wypełnienie traktatowych kryteriów konwergencji.
– Oprócz Słowenii i Słowacji niski poziom wskaźników notują wszyscy nowi członkowie strefy euro – Estonia, Malta i Cypr. Przyczyną tego stanu jest, oprócz chęci wypełniania fiskalnych kryteriów konwergencji, także niższy poziom rozwoju niż krajów UE15, późniejsze przystąpienie przez tych 5 państw do europejskich procesów integracyjnych oraz przyjęcie przez Estonię po odzyskaniu niepodległości modelu społeczno-gospodarczego najbardziej liberalnego w Europie.
– Poza pięcioma wymienionymi również dwa pozostałe najmniejsze kraje strefy euro – Luksemburg i Irlandię − charakteryzują najniższe udziały wydatków socjalnych w stosunku do PKB. Jednocześnie te dwa państwa były w tym okresie najbogatszymi państwami UE. Wydatki socjalne *per capita* należały więc tam do najwyższych w UE15 (a porównanie wydatków na jednego mieszkańca Luksemburga oraz Estonii i Słowacji oznacza dystans ponaddziesięciokrotny) ze względu na bardzo wysoki punkt odniesienia. Poziom tych wskaźników i tendencje zmian nie mają jednak dużego statystycznego wpływu na wartości średnie strefy euro, gdyż wymienione państwa mają łącznie mniej ludności niż licząca 16,5 mln mieszkańcow Holandia.
– Ze względów społecznych i politycznych wydatki socjalne charakteryzuje znaczna inercja i automatyzm – w przypadku szybkiego wzrostu gospodarczego wzra-

stają nieco wolniej, zwykle dzięki formułom indeksacyjnym emerytur i zasiłków (chociaż często dochodzi wtedy do zmian zwiększających skokowo poziom ochrony społecznej − np. w Irlandii, na Cyprze). To wpłynęło na niewielkie obniżanie się wskaźników w okresie 2003-2007. Z drugiej strony nabyte prawa nie podlegają redukcji w okresie recesji i stąd pochodzi znaczny wzrost wskaźników udziału wydatków socjalnych w PKB, zaobserwowany w 2008 r. na początku kryzysu.

– Wielkość udziału wydatków socjalnych w PKB w kolejnych latach nie ulegnie zwiększeniu z powodu kryzysowego 2009 r. oraz związanego z tym stanu finansów publicznych po 2009 r. Według danych z 2010 r. aż 20 państw UE przekroczyło dopuszczalny poziom fiskalnych kryteriów konwergencji. Sanacja finansów publicznych oznacza konieczność szukania oszczędności, w tym cięć wydatków socjalnych, co spotyka się z gwałtownym sprzeciwem społecznym, zwłaszcza w najbardziej zagrożonych krajach śródziemnomorskich, których poziom wydatków nie był adekwatny do wskaźników gospodarczych (w Hiszpanii, Portugalii i w formie najostrzejszej − w Grecji).

Następnym elementem analizy jest badanie wydatków na świadczenia emerytalne. Tak jak poprzednio zastosowano ujęcie tych wydatków w relacji do PKB (rys. 2).

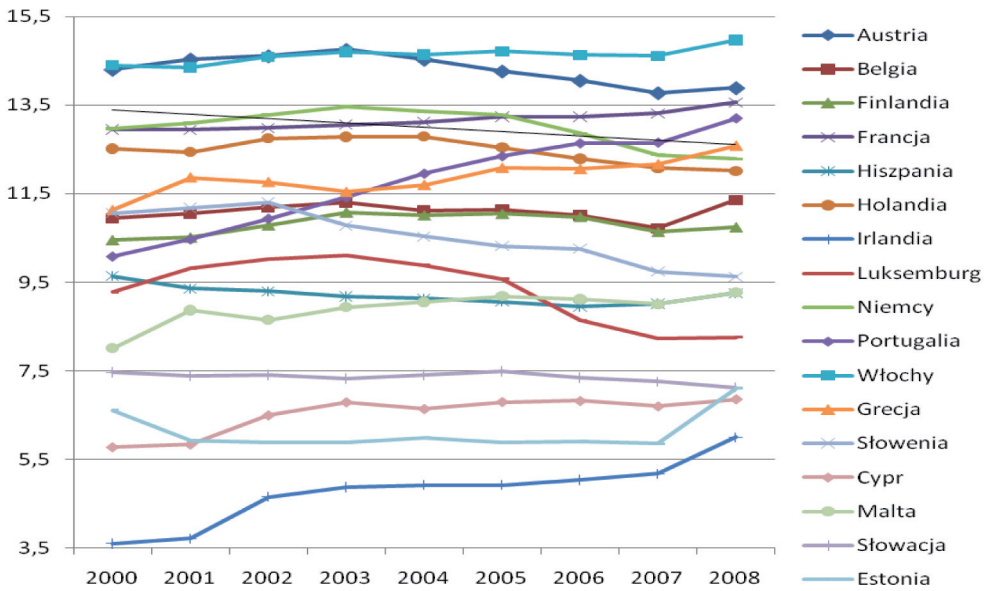

Rys. 2. Wydatki na świadczenia emerytalne jako procent PKB

Źródło: opracowanie własne.

Analiza kształtowania się relacji wydatków emerytalnych do PKB w poszczególnych krajach pozwala zauważyć, iż każdy z badanych obiektów charakteryzuje się odmienną specyfiką. Najwyższe wartości zmiennej można zaobserwować w Austrii i we Włoszech. Podobnie jak w przypadku poprzedniej zmiennej, najniższe wartości charakteryzują Estonię oraz Irlandię. W Luksemburgu odnotowujemy tendencję spadkową wydatków na świadczenia emerytalne w relacji do PKB, podobna sytuacja występuje w Austrii, Niemczech, Słowenii, Finlandii i Holandii. Pozostałe kraje charakteryzują się odwrotną relacją (raczej wzrostową), natomiast wyraźny regularny wzrost wydatków na cele emerytalne w stosunku do PKB możemy zaobserwować w Portugalii. Należy pamiętać, że emerytury są najważniejszą pozycją w ramach wydatków socjalnych i stanowią średnio 40% całości nakładów. Zależności i związki przyczynowo-skutkowe są tu analogiczne do podanych przy omawianiu rysunku 1. Zasadnicze odmienności dotyczą jednak dwóch kwestii: zróżnicowań systemów emerytalnych (różny wiek przechodzenia na emeryturę, upowszechnienie emerytur pomostowych, sposób naliczania wysokości emerytury itp.) oraz struktury demograficznej społeczeństw. Włochy i Grecja mają najwyższy na świecie odsetek ludności powyżej 60. roku życia, a w ścisłej czołówce znajdują się m.in. Hiszpania, Portugalia, Austria i Francja [*Pocket*... 2005, s. 21]. Z drugiej strony we Włoszech i Francji występuje najniższy w skali UE faktyczny wiek przechodzenia na emeryturę. Podniesienie nominalnego wieku emerytalnego we Francji w 2010 r. (z 60 do 62 lat) nie zmieniło pozycji tego kraju (Francuzi nadal najwcześniej w UE uzyskują uprawnienia emerytalne), a wywołało poważne protesty społeczne. Takie zmiany planuje też większość pozostałych państw, bo bez nich trwały powrót do pożądanego poziomu wskaźników fiskalnych będzie niemożliwy.

W kolejnym etapie analizy zbadano, jaki procent wydatków ogólnych na cele socjalne w poszczególnych krajach trafia do bezpośrednich beneficjentów w formie podstawowych wydatków socjalnych. Niewielką resztę (średnio w skali UE wynosi ona zaledwie 4% całości wydatków) stanowią przede wszystkim koszty związane z zarządzaniem i administracją systemem ochrony społecznej, a także − trzecia kategoria − pozostałe wydatki (indywidualnie w poszczególnych państwach, w niektórych wcale nie występują, np. płatności związane z dochodami z tytułu własności). Otrzymane szeregi czasowe zaprezentowano na rysunku 3.

Z analizy kształtowania się wydatków socjalnych w latach 2000-2008 wynika, iż wszystkie kraje strefy euro przeznaczają niemal całość wydatków na transfery bezpośrednie i pośrednie (np. związane z ochroną zdrowia) na podstawowe cele socjalne. Najniższy poziom charakteryzuje Portugalię, która na początku okresu badawczego znacznie odbiegała od pozostałych (w 2001 r. zaledwie 87,83%), ale w 2008 r. im dorównała (95,16% całości wydatków). Niskimi wartościami tej zmiennej charakteryzuje się również Holandia, która wykazuje niewielką tendencję wzrostową. Trend występujący we Francji ma nieco odmienny kształt. Od 2000 do 2006 r. obserwujemy tendencję wzrostową wydatków socjalnych przeznaczanych na bezpośrednie cele socjalne, od 2007 r. sytuacja stabilizuje się i odsetek ten kształtuje się

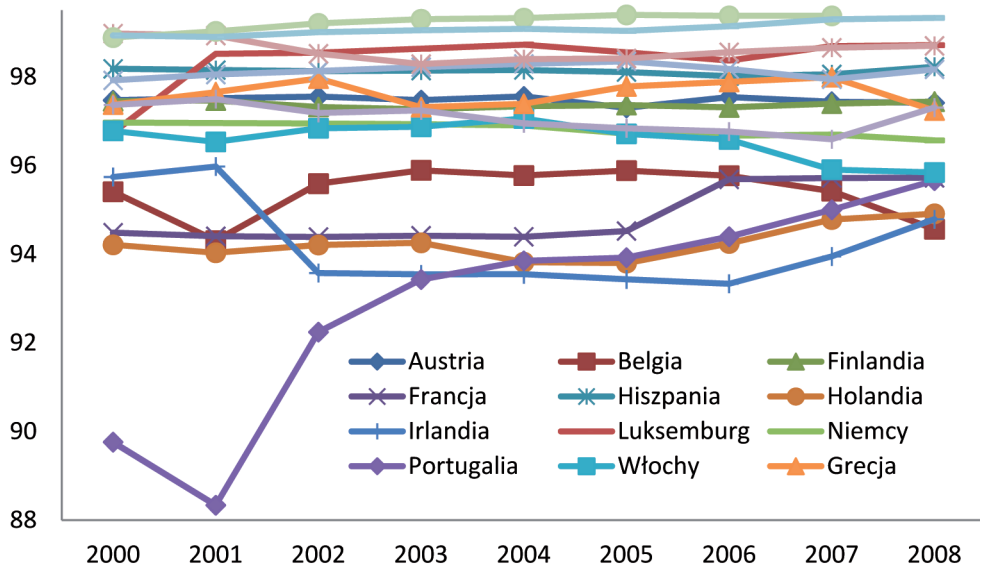

Rys. 3. Wydatki na bezpośrednie cele socjalne jako procent ogólnych wydatków

Źródło: opracowanie własne.

nieco powyżej 95%. Najniższe wartości zmiennej występują w Belgii, Holandii, Irlandii, Portugalii, Francji i we Włoszech. Jednocześnie są to w większości kraje o najwyższym odsetku trzeciej kategorii wydatków, czyli wydatków pozostałych (obok Austrii, a bez Francji i Irlandii), stanowiących w 2008 r. od 1,18 do 2,79% całości wydatków socjalnych. Nie ma takich wydatków w niektórych krajach strefy euro, jak Malta, Estonia i Finlandia, a w 4 krajach są one poniżej 0,15% (podobnie jak w Polsce – 0,05%). Ta niewielka pozycja ukazuje indywidualizm rozwiązań krajowych w większym stopniu niż średnio 3 razy większe wydatki o charakterze administracyjnym. Jednak i tu występują spore zróżnicowania między krajami, związane z odmiennością organizacji systemu polityki społecznej. Można wyróżnić następujące główne przyczyny tych zróżnicowań: skomplikowanie i uciążliwość proceduralna systemów powodująca zwiększone koszty obsługi, odsetek ludności uzyskującej stałe i okresowe świadczenia społeczne, liczba (wydajność) pracowników administracyjnych obsługujących system, poziom przeciętnych wynagrodzeń i kosztów pozapłacowych, możliwość (lub nie) wydzielenia tych kosztów w zadaniach ogólnej administracji rządowej i samorządowej (czyli zakres wypełniania tych zadań poza wyspecjalizowanymi instytucjami typu ZUS, PFRON, NFZ, urzędy pracy, gminne ośrodki opieki społecznej).

Najwyższy udział w całości wydatków socjalnych mają koszty administracyjne w Irlandii (5,6%), Holandii, we Francji i w Niemczech (3,6-4,4%), a najniższy w czterech najmniejszych krajach UE – na Malcie, w Estonii, na Cyprze i w Luksemburgu

(od 1,12 do 1,55%). Charakterystyczna jest więc duża korelacja poziomu redystrybucji ochrony społecznej w produkcie i administracyjnych kosztów jej obsługi; koszty wzrastają zdecydowanie bardziej niż skala zadań (a więc zależność ma charakter nieliniowy).

W warunkach kryzysu gospodarczego i poszukiwania w strefie euro oszczędności budżetowych występują przeciwstawne tendencje. Z jednej strony należałoby dokonywać cięć kosztów administracyjnych, ale z drugiej urzędnicy państwowi mają zwykle znacznie bardziej stabilne umowy o pracę niż w sferze gospodarczej oraz silne reprezentacje związkowe, a ponadto wywołany kryzysem wzrost liczby beneficjentów ochrony społecznej (wzrost bezrobocia i wydatków na osoby wykluczone społecznie) generuje zwiększone zadania dla administracji.

W przeprowadzonej analizie zbadano również, jak kształtują się wydatki na cele socjalne przypadające na jedną osobę w euro (rys. 4).

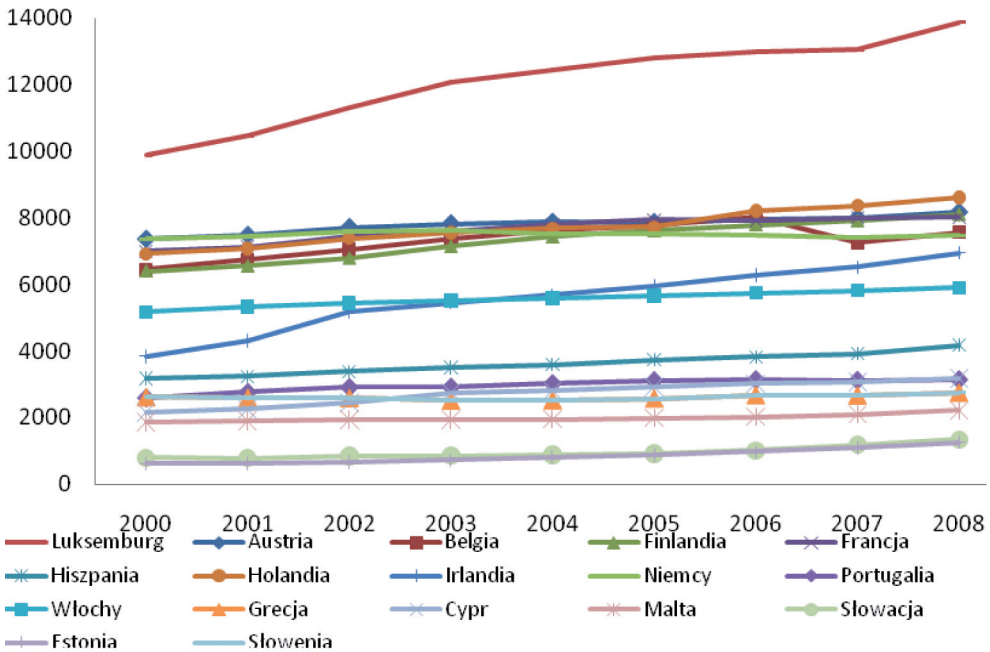

Rys. 4. Ogólne wydatki na cele socjalne przypadające na jedną osobę (w euro)

Źródło: opracowanie własne.

Zauważamy, iż zdecydowanie najwyższy poziom wydatków na cele socjalne *per capita* występuje w Luksemburgu, najniższy − w Estonii i na Słowacji – dysproporcja jest ponaddziesięciokrotna (w stosunku do będącej poza strefą euro Rumunii aż czterdziestokrotna, jednak według parytetu siły nabywczej różnica jest „tylko" ośmiokrotna). Na kolejnym miejscu pod względem najniższych wydatków socjal-

nych przypadających na jedną osobę znajduje się Malta. Powyżej tego obiektu obserwujemy grupę krajów o podobnych wielkościach wydatków na cele socjalne przypadających na jedną osobę oraz wykazujących podobną tendencję. Do grupy tej należą: Hiszpania, Grecja, Słowenia, Portugalia, Cypr.

Na wykresie zauważamy jeszcze jedną grupę krajów, które znajdują się poniżej Luksemburga. Są to Finlandia, Niemcy, Belgia, Holandia, Austria − kraje, w których wydatki na cele socjalne *per capita* wykazują tendencję wzrostową. Najsilniejsza tendencja wzrostowa wystąpiła jednak w Irlandii, która na fali sukcesu gospodarczego do 2008 r. niemal podwoiła wydatki na cele socjalne na mieszkańca. Pomiędzy dwiema wyszczególnionymi grupami znajdują się Włochy, które zajmują środkową pozycję w rankingu ze względu na badaną zmienną.

Następnie przeprowadzono analizę struktury wydatków socjalnych według typów działań. Do tego celu wykorzystano wykres Twarze Chernoffa. W wyniku tak prowadzonej analizy zbadano zróżnicowanie struktur wydatków socjalnych w 17 krajach członkowskich Unii Europejskiej, należących do strefy euro, według następujących cech:

X_1 − opieka zdrowotna (także refundacja leków), choroba (zasiłki chorobowe),

X_2 – niepełnosprawność (renty inwalidzkie, refundacja sprzętu),

X_3 – starość (głównie emerytury),

X_4 – samotność (renty rodzinne, zasiłki pogrzebowe),

X_5 − rodzina, dzieci (koszty urlopów macierzyńskich, zasiłki i ulgi rodzinne, „becikowe”),

X_6 – bezrobocie (zasiłki dla bezrobotnych i inne formy ich wsparcia),

X_7 − warunki mieszkaniowe (dopłaty do czynszów, kredytów i do budownictwa socjalnego),

X_8 − wykluczenie społeczne gdzie indziej niesklasyfikowane (zasiłki i pomoc społeczna).

Jako okres badawczy przyjęto rok 2008, a wyniki w sposób graficzny zostały przedstawione na rysunku 5.

Analiza rysunku potwierdza, iż każde z państw Unii Europejskiej należących do strefy euro charakteryzuje odmienna struktura w zakresie zasiłków przeznaczanych na omawiane rodzaje działań. Na wykresie długość nosa charakteryzuje zmienna X_6 – odsetek zasiłków wypłaconych bezrobotnym. Najwyższy ma Hiszpania (13,56%) i Belgia (12,47%), a najniższy Włochy (1,93%) i Słowenia (2,00). Najwyżej położone uszy na tle twarzy są w przypadku Finlandii. Oznacza to najwyższy odsetek wydatków przeznaczanych dla osób niepełnosprawnych. Jest to zgodne ze skandynawskimi standardami socjalnymi – podobny udział mają wydatki w Danii i Szwecji (poza strefą euro) oraz Norwegii i Islandii (poza UE, lecz w EOG). Najniższy udział odnotowano dla Cypru. Najbardziej uśmiechniętą twarz ma Holandia, co oznacza najwyższy odsetek zasiłków socjalnych przeznaczanych na zmniejszanie skali wykluczenia społecznego, najniższy odnotowano we Włoszech. Najniżej położone są usta w przypadku Portugalii, a najwyżej Cypru. Oznacza to odpowiednio najmniej-

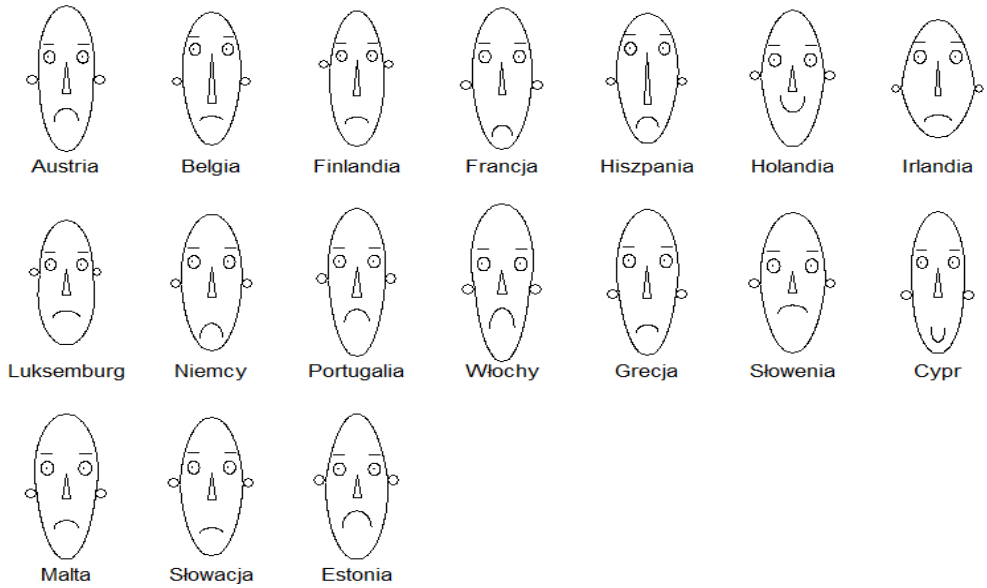

Oznaczenia: X_1 – szerokość twarzy, X_2 – wysokość uszu, X_3 – wysokość połowy twarzy, X_4 – mimośrodowość górna, X_5 – mimośrodowość dolna, X_6 – długość nosa, X_7 – położenie środka ust, X_8 – skrzywienie ust.

Rys. 5. Struktura wydatków socjalnych w krajach strefy euro (2008)

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu Statistica 9.1 Pl.

szy odsetek (wynoszący 0,01%) oraz najwyższy (4,52%) wydatków przeznaczanych na mieszkalnictwo.

Przedstawione dane strukturalne prowadzą także do wniosków natury ogólnej:

- W UE i wewnątrz strefy euro nie doszło do dostosowań regulacyjnych (pod względem przyjętych zasad, norm prawnych i rozwiązań instytucjonalnych) i realnych (pod względem poziomu wydatków) w ramach polityki społecznej.
- Odmienność rozwiązań przejawia się np. w kategorii wydatków związanych z bezrobociem – każdy kraj przyjmuje własne ustawowe warunki rejestrowania się bezrobotnych, sposoby określania wysokości zasiłków i okresu ich pobierania. Porównywalny poziom bezrobocia (na bazie definicji MOP i Eurostatu) nie odpowiada danym o bezrobociu rejestrowanym i w efekcie względnie niskie bezrobocie MOP w Belgii oznacza wysokie bezrobocie rejestrowane i duże nakłady na ten cel. Odwrotna natomiast sytuacja występuje na Słowacji i stąd udział takich wydatków jest tam znacznie niższy niż średnia dla strefy euro [Cybulski 2007, s. 113]. Są kraje mniej i bardziej prorodzinne (prowadzące politykę pronatalistyczną mniej lub bardziej intensywną); występują znaczne różnice w dostępie do rent inwalidzkich (zasad przyznawania uprawnień) oraz ich wyso-

kości w stosunku do średniego wynagrodzenia; w żadnym kraju strefy euro nie są tak szeroko stosowane dopłaty do czynszu, jak w Wielkiej Brytanii, chociaż dość wysoki wskaźnik ma też Cypr (nisko położony środek ust), a w kilku krajach nie ma ich wcale, podobnie jak wsparcia dla budownictwa socjalnego (niemal zerowe udziały w Portugalii, we Włoszech, w Słowenii i Estonii). Specyfiką analiz strukturalnych jest współzależność wskaźników. Omówiony uprzednio odsetek wydatków emerytalnych (rys. 2) jako najważniejszej pozycji wydatków socjalnych determinuje poziom pozostałych udziałów i tym samym będą one we Włoszech średnio niższe niż w pozostałych krajach. Taki sam efekt daje na przykład znaczny odsetek nakładów na niepełnosprawnych w Finlandii.

- Mniejszy poziom wskaźników strukturalnych nie przekłada się na bezwzględną wartość świadczeń na jednego beneficjenta, gdyż o ich nominalnej wysokości decyduje wielkość PKB i udział wydatków socjalnych w produkcie, a na wartość realną wpływa także parytet siły nabywczej (PPS).

Przykładem odmienności regulacyjnych są zasady płacenia składek na ubezpieczenia zdrowotne. W celu zbadania zróżnicowania źródeł składki na ubezpieczenie zdrowotne posłużono się wykresem obrazkowym (rys. 6). Wytypowano następują-

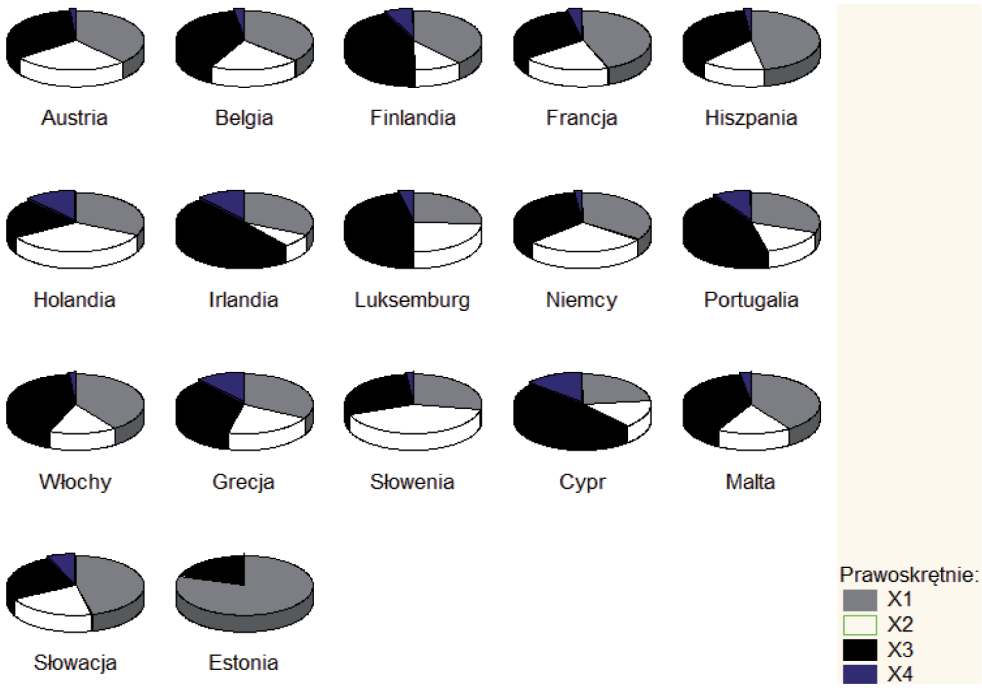

Rys. 6. Struktura składek na ubezpieczenie społeczne według płatników (2008)

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu Statistica 7.1 Pl.

ce zmienne: odsetek składek płaconych przez X_1 – pracodawców, X_2 – osoby fizyczne (pracowników), X_3 – rząd oraz X_4 – pozostałe. Punktem odniesienia jest całość składek.

W Estonii składki ubezpieczeniowe płacone są jedynie przez pracodawców lub przez rząd (podobnie było w Polsce do 1998 r.). Najwyższy odsetek składek płaconych przez pracodawców charakteryzuje większość badanych obiektów. Natomiast wysoki odsetek składek płaconych przez rząd dotyczy Irlandii, Cypru, Luksemburga, Portugalii, Finlandii. Poza Estonią także w Hiszpanii, na Słowacji i we Francji wysoki procent składek odprowadzają pracownicy.

4. Porównanie krajów Unii Europejskiej należących i nienależących do strefy euro

Charakterystykę trzech badanych obszarów przeprowadzono na podstawie wybranych miar statystycznych, a wyniki zawarto w tabeli 1. Przyjęto w niej oznaczenia:

W_1 – ogólne wydatki na cele socjalne jako procent PKB,
W_2 – ogólne wydatki na cele socjalne przypadające na jedną osobę w euro,
W_3 – wydatki na bezpośrednie cele socjalne jako procent ogólnych wydatków,
W_4 – wydatki na świadczenia emerytalne jako procent PKB,
W_5 – wydatki na opiekę nad osobami w podeszłym wieku jako procent PKB.

Tabela 1. Wybrane miary statystyczne dla trzech obszarów badawczych

Zmienne		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10
GRUPA 1: kraje Unii Europejskiej należące do strefy euro (17)										
W_1 (%)	min	13,86	13,00	12,66	12,54	13,00	12,56	**12,13**	12,29	15,05
	max	29,46	29,59	30,36	30,91	31,29	**31,38**	**30,74**	**30,46**	**30,76**
W_2 (euro)	min	623,40	625,43	664,20	725,78	821,14	886,15	977,83	1092,12	1253,35
	max	**9 876,2**	**10 463,2**	**11 319,1**	**12 079,9**	**12 449,5**	**12 803,5**	**12 983,6**	**13 057,4**	**13 870,3**
W_3 (%)	min	**89,26**	**87,84**	**91,74**	**92,93**	**93,05**	**92,93**	**92,83**	**93,45**	**94,06**
	max	98,48	**98,43**	98,53	**98,71**	**98,80**	**98,83**	**98,90**	**98,88**	**98,88**
W_4 (%)	min	**3,60**	**3,72**	**4,66**	**4,88**	**4,92**	**4,93**	**5,04**	**5,17**	6,00
	max	**14,40**	**14,53**	**14,61**	**14,75**	**14,63**	**14,71**	**14,63**	**14,61**	**14,97**
W_5 (%)	min	0,02	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
	max	1,01	0,98	0,96	0,97	0,97	0,96	0,98	0,95	1,00
GRUPA 2: kraje Unii Europejskiej niebędące członkami strefy euro (10)										
W_1 (%)	min	**10,15**	**9,75**	**10,18**	**9,74**	**9,65**	**12,67**	12,59	**11,24**	**12,62**
	max	**29,94**	**30,48**	**31,27**	**32,21**	**31,57**	31,14	30,29	29,09	29,69
W_2 (euro)	min	**174,39**	**179,20**	**186,77**	**168,43**	**170,79**	**219,43**	**245,14**	**316,19**	**339,19**
	max	9 384,3	9 555,3	9 802,6	10 246,4	10 497,2	10 683,5	10 655,5	10 641,6	10 845,7

Tabela 1, cd.

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10
W_3 (%)	min	96,48	96,32	96,66	95,10	95,14	95,87	96,63	95,82	95,85
	max	**98,71**	98,23	**98,78**	98,63	98,44	98,24	98,14	98,12	98,69
W_4 (%)	min	6,11	6,19	6,65	5,89	6,05	6,07	5,90	5,28	**5,98**
	max	12,60	13,60	13,74	13,84	13,27	12,68	12,55	11,59	11,77
W_5 (%)	min	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	0,01	0,02	0,03	0,04
	max	**2,32**	**2,41**	**2,52**	**2,55**	**2,44**	**2,37**	**2,35**	**2,25**	**2,33**
GRUPA 1 i 2 razem: kraje Unii Europejskiej (27)										
W_1 (%)	min	10,15	9,75	10,18	9,74	9,65	12,56	12,13	11,24	12,62
	max	29,94	30,48	31,27	32,21	31,57	31,38	30,74	30,46	30,76
W_2 (euro)	min	174,39	179,20	186,77	168,43	170,79	219,43	245,14	316,19	339,19
	max	9 876,2	10 463,2	11 319,1	12 079,9	12 449,5	12 803,5	12 983,6	13 057,4	13 870,3
W_3 (%)	min	89,26	87,84	91,74	92,93	93,05	92,93	92,83	93,45	94,06
	max	98,71	98,43	98,78	98,71	98,80	98,83	98,90	98,88	98,88
W_4 (%)	min	3,60	3,72	4,66	4,88	4,92	4,93	5,04	5,17	5,98
	max	14,40	14,53	14,61	14,75	14,63	14,71	14,63	14,61	14,97
W_5 (%)	min	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	max	2,32	2,41	2,52	2,55	2,44	2,37	2,35	2,25	2,33

Uwagi: skład członkowski strefy euro – stan na 2011 r. W tabeli pogrubiono te charakterystyki dla grup 1 i 2, które odpowiadają wartościom skrajnym w skali całej Unii Europejskiej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Eurostatu: http://epp.eurostat.ec.europa.eu (25.06.2011).

Najniższy poziom ogólnych wydatków na cele socjalne jako procent PKB w badanym okresie odnotowano w krajach członkowskich Unii Europejskiej niebędących członkami strefy euro (grupa 2). Wyjątek stanowił rok 2006, gdy najniższy poziom tej zmiennej (12,13) charakteryzował grupę 1 (czyli kraje strefy euro). Wyższy maksymalny odsetek wydatków na cele socjalne jako procent PKB w latach 2000-2004 charakteryzował grupę 2, ale od 2005 jest to już grupa 1. Zmiany wskaźników maksymalnych są wyrazem swoistej socjalnej rywalizacji skandynawskiego (nordyckiego) i kontynentalnego modelu społecznego. Będące poza strefą euro Szwecja i Dania miały do niedawna najwyższe wskaźniki w UE, a obecnie ustępują Francji[3]. Wartości minimalne wskaźnika dotyczą z jednej strony Estonii, a z drugiej początkowo Bułgarii, a obecnie Łotwy. Jednak jak zaznaczono uprzednio, liberalna Estonia poważnie odbiega od średniej dla strefy euro i bez tego kraju dyspersja (rozstęp statystyczny) w tej grupie byłaby znacznie mniejsza.

Najniższy poziom wydatków przypadających na jedną osobę (W_2) w całym okresie badawczym występuje w krajach członkowskich spoza strefy euro (grupa 2).

[3] Badanie opinii publicznej przeprowadzone przed kilku laty pokazało, że francuski model społeczny jest dla Francuzów najważniejszym powodem do dumy z własnego państwa. Powszechnie się jednak uważa, że poważnie obniża on konkurencyjność ekonomiczną tego kraju.

Nie zmienia tej oceny fakt, iż wydatki na bezpośrednie cele socjalne, jako procent ogólnych wydatków (W_3), mają minimalne wartości w krajach strefy euro, czyli że stosunkowo wysoka część tych wydatków nie trafia bezpośrednio do beneficjentów, lecz pokrywa koszty administracyjne i pozostałe wydatki. Nominalna wielkość wydatków na cele społeczne *per capita* jest z oczywistych względów maksymalna w Luksemburgu (najwyższy na świecie produkt na jednego mieszkańca), lecz przewaga tego kraju nad Danią i Szwecją jest niewielka. Oprócz Danii i Szwecji także Holandia, Austria i Finlandia (czyli cała piątka państw zaliczanych do skandynawskiego modelu społecznego) wydatkują na cele socjalne większe środki niż Francja (liderująca pod względem wskaźnika W_1, lecz nieco słabiej rozwinięta ekonomicznie) oraz Niemcy, zaliczane obok Luksemburga do modelu kontynentalnego. Kolejność państw zostaje zachowana, lecz różnice się nieco spłaszczają po uwzględnieniu parytetu siły nabywczej (PPS), gdyż ceny w Skandynawii są szczególnie wysokie. Od tych dwóch grup odstają kraje modelu anglosaskiego (Belgia, Wielka Brytania i Irlandia). W przypadku wartości minimalnych wydatków *per capita* rywalizacja dotyczy krajów przyjętych do UE po 2004 r., ale Estonia miała aż czterokrotną przewagę nad najbiedniejszymi w UE – początkowo Bułgarią, a potem Rumunią.

Strefę euro charakteryzują również maksymalne wartości wskaźnika W_4 (wydatki na świadczenia emerytalne jako procent PKB). Widać tu wyraźną przewagę aż kilku państw strefy euro (por. rys. 2) nad krajami spoza strefy. Nie musi to jednak oznaczać lepszego poziomu opieki nad emerytami, gdyż zakres i sposób finansowania tych świadczeń, wieku emerytalnego i struktur demograficznych jest różny. Niższe wskaźniki strukturalne dla Szwecji i Danii stanowią także statystyczny efekt wysokich nakładów na niepełnosprawnych. Najniższe wskaźniki mają jak zwykle kraje nowo przyjęte – z jednej strony Cypr i Estonia, a z drugiej Rumunia i Łotwa (kraj ten w wyniku najgłębszego w Europie kryzysu gospodarczego zmuszony był do dalszego obniżenia emerytur od 2009 r.). Jednak wśród tych państw znajduje się także reprezentant „starej" Unii – Irlandia, mająca stosunkowo młode społeczeństwo, a przy wysokim PKB na mieszkańca (do 2008 r. zajmowała drugie miejsce w UE po Luksemburgu) przeciętna emerytura znacząco nie odbiegała od emerytury w innych państwach Europy Zachodniej.

Pewnym uzupełnieniem systemu emerytalnego są dodatkowe środki na opiekę nad ludźmi w podeszłym wieku. Grupa 2 charakteryzuje się wyższymi maksymalnymi odsetkami wydatków przeznaczanych na te osoby w relacji do PKB. Analizując tabelę, możemy zauważyć, iż w obu grupach znajdują się kraje, w których na opiekę nad osobami w podeszłym wieku nie przeznacza się żadnych (lub znikomy odsetek) środków finansowych. Wydatki te są charakterystyczne dla modelu skandynawskiego (spoza strefy euro – Szwecji i Danii, a ze strefy euro dla Austrii). Nie istnieje taka pozycja wydatków socjalnych w Luksemburgu i na Cyprze (w Rumunii 0,04%, a w Polsce 0,22% PKB). Pomimo znikomej skali tych wydatków przytoczenie informacji na ten temat jest uzasadnione chęcią ukazania różnic krajowych systemów ochrony społecznej.

Powyższa analiza nie oddaje w pełni całokształtu zjawiska i dlatego sporządzono wykres typu ramka-wąsy w celu zbadania rozproszenia zakresu wartości wybranych zmiennych (rys. 7).

Wykresy ukazują jednocześnie wartości średnie i zróżnicowania wewnątrzgrupowe (na poziomie 1 oraz 1,96 odchylenia standardowego) dla grupy 1 i grupy 2

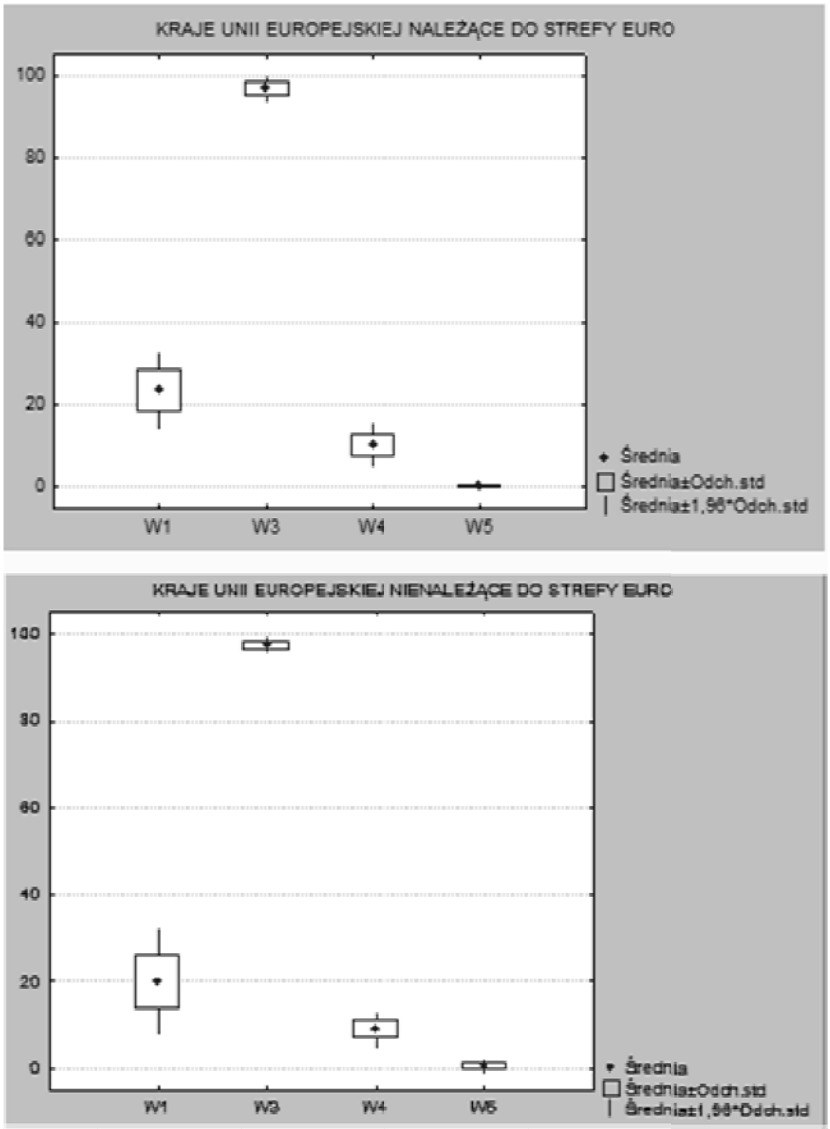

Rys. 7. Wykres ramka-wąsy krajów UE (należących do strefy euro i poza nią)

Źródło: opracowanie własne na podstawie programu Statistica.

państw UE. Dla krajów członkowskich Unii Europejskiej należących do strefy euro wyższe średnie wartości przyjmuje zmienna W_1 (poziom ogólnych wydatków na cele socjalne jako procent PKB) oraz W_4 (wydatki na świadczenia emerytalne jako procent PKB). Natomiast średnie wartości mniej ważnych z punktu widzenia analitycznego zmiennych W_3 (wydatki na podstawowe cele społeczne jako procent ogólnych wydatków) i W_5 (opieka nad osobami w podeszłym wieku) są wyższe wśród państw nieposiadających wspólnej waluty. Przy czym w pierwszej grupie obserwujemy większe zróżnicowanie wartości zmiennych W_3 i W_4, natomiast zróżnicowania szczególnie ważnej zmiennej W_1 (oraz zmiennej W_5) są wyższe w grupie państw spoza strefy euro. Jest to oczywiste, gdyż dominują w tej grupie kraje nowo przyjęte, które skonfrontowane z rozwiniętymi krajami skandynawskimi i Wielką Brytanią wykazują większe różnice ogólnego zakresu ochrony społecznej niż państwa ze wspólną walutą (pomimo dołączenia do tej grupy po 2002 r. pięciu nowych państw).

Należy zaznaczyć, iż przedstawiona charakterystyka wymagałaby poszerzenia, ale nie jest to możliwe ze względu na ograniczone ramy opracowania.

5. Podsumowanie

Przeprowadzona analiza potwierdziła stosunkowo skromny zakres konwergencji realnej w sferze polityki społecznej w krajach UE zarówno należących do strefy euro, jak i nieposiadających wspólnej waluty. Powszechnie uznaje się, że istnieją europejskie standardy socjalne, lecz ich zakres jest w rzeczywistości bardzo ograniczony. Wszystkie 27 państw członkowskich UE są sygnatariuszami Europejskiej Karty Społecznej, ale już przyjęcie w 1989 r. Wspólnotowej Karty Socjalnej Praw Podstawowych Pracowników wiązało się ze sprzeciwem Wielkiej Brytanii, podobnie jak w 2007 r. przyjęcie Karty Praw Podstawowych. Brytyjczycy obawiali się narzucenia im kontynentalnych standardów społecznych państwa opiekuńczego i pogorszenia konkurencyjności gospodarki. Anglosaski model społeczny odróżnia się więc wyraźnie od kontynentalnego i skandynawskiego. Dotyczy to także Irlandii i w grupie nowych państw członkowskich – Estonii. Z tego powodu trudno oczekiwać także w przyszłości harmonizacji unijnej ustawodawstwa socjalnego (w odróżnieniu od daleko posuniętej harmonizacji prawa gospodarczego).

Badania potwierdziły odmienności czterech modeli społecznych wręcz w zaskakującej skali, zważywszy, że zostały one wyróżnione na podstawie dwóch zmiennych, niebędących przedmiotem analizy w niniejszym opracowaniu. W istocie należałoby mówić o piątym modelu – wschodnioeuropejskim, gdyż dystans ochrony społecznej w nowych państwach UE (także na Cyprze i Malcie) w stosunku do starej Unii jest znaczny. Jednak zasadniczy kierunek analizy wiązał się z dwuelementowym podziałem na kraje strefy euro i kraje spoza strefy euro. Pojawienie się w obu grupach nowych państw członkowskich spowodowało gwałtowne zwiększenie dysproporcji wewnętrznych w stosunku do okresu z początku 2004 r. Jednak generalnie

to zróżnicowanie pod względem zasadniczych płaszczyzn analitycznych jest większe wśród krajów niemających wspólnej waluty. Rdzeń strefy euro tworzy szóstka krajów założycielskich wspólnot europejskich, co oznacza, że ponadpółwieczne procesy integracyjne doprowadziły do dalej idącej konwergencji społecznej niż w grupie państw spoza strefy euro, której przewodzą eurosceptyczni Brytyjczycy. Istnieją podstawy do stwierdzenia, że zmiany w kierunku upodabniania się modeli polityki społecznej wewnątrz strefy euro będą nadal następować w skali większej niż poza tą grupą.

Ostatni wniosek generalny odnosi się do wpływu istnienia strefy euro na zmiany zasad i standardów ochrony społecznej. Obowiązek wypełniania nominalnych kryteriów konwergencji fiskalnej wymusza nie tylko na krajach EU17 konieczność dokonania głębokich reform − przede wszystkim w zakresie systemów emerytalnych. Nakłada się na to nieustanny proces starzenia się społeczeństw. Dotyczy to także cięć innych wydatków społecznych i zakończenia rządowej rozrzutności, nieodpowiadającej współczesnym realiom gospodarczym. Takie reformy są trudne pod względem społecznym i politycznym, ale ich brak zagraża przyszłości strefy euro.

Literatura

Cybulski L., *Regulowanie rynku pracy – aspekt międzynarodowy*, [w:] Klamut M. (red.), *Polityka ekonomiczna. Współczesne wyzwania*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Pocket: świat w liczbach 2005, Studio Emka, Warszawa 2005.

Sapir A., *Globalisation and the reform of European social model*, „Breugel Policy Brief" November 2005, 1.

Źródło internetowe

http://epp.eurostat.ec.europa.eu.

INTERNAL DIVERSITY OF SOCIAL EXPENDITURES IN THE EUROPEAN UNION AND EURO ZONE

Summary: The diversity of scale, dynamics and structure of social expenditures are talked over in this article. The first part includes the characteristics of euro zone in four social models. In the second part the statistical analysis of chosen variables' changes characterizing the social expenditures of the seventeen of the EU member countries is presented. The third part includes the comparative analysis of EU member states not belonging to the euro zone and those whose currency is euro in the light of existing social models' elements. Graphic methods of the data presentation were used in the analysis (Statistica and Excel programmes) as well as chosen statistical measures.

Keywords: social policy, European Union, social spending, euro zone, international comparisons.